

Фатєєва В. Г.

старший викладач кафедри сучасних мов, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), vgfateeva@gmail.com

Смуглякова М. К.

старший викладач кафедри сучасних мов, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), marina124553@gmail.com

Кисельова Т. В.

викладач кафедри сучасних мов, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), tatusyakiseleva@gmail.com

---

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ТЕХНІЧНИХ ЗВО

Стаття присвячується проблемі формування та розвитку навичок говоріння. У статті проаналізовано особливості формування навичок професійно спрямованого діалогічного мовлення на кожному з етапів навчального процесу. Підкреслюється необхідність набуття вмінь діалогічного мовлення у іноземних студентів.

Ключові слова: *іноземні студенти, діалогічне мовлення, формування комунікативних навичок, професійний діалог.*

Інтеграція та глобалізація інформаційних і культурних процесів зумовлюють потреби модернізації освітньої системи України за всіма напрямками, що вимагає розроблення концептуальних засад у кожному з них. Навчання іноземних студентів є одним з таких напрямів. Найбільше число іноземних студентів обирає нефілологічні вищі навчальні заклади України. Але оскільки основний акцент в нефілологічних вищих навчальних закладах робиться на професійно-орієнтовані дисципліни, українській та російській

мовам приділяється недостатньо уваги, хоча для іноземців ці мови є не тільки навчальними предметами, а й освітніми дисциплінами, засобом всебічного розвитку упродовж життя та провідником майбутніх фахівців у їх становленні як фахівців.

В умовах активного розвитку міжнародних зв'язків цінність випускників-іноземців технічних вищих навчальних закладів (ЗВО) багато в чому визначається рівнем їхньої професійної мовної підготовки. Майбутнім фахівцям у галузі інженерно-технічних спеціальностей відкриваються перспективи працевлаштування у різних країнах світу, налагодження ділових контактів, що зумовлює актуальність оволодіння майбутніми інженерами навичками професійно спрямованого діалогічного мовлення.

Необхідність аналізу діалогізації процесу навчання при вивченні української та російської мови є очевидною, особливо з урахуванням нових віянь в системі освіти, які опираються на Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», концепцію мовної освіти України, концепцію профільного навчання та інші офіційні документи держави. Робиться акцент на сферу розвитку культури мовлення, формування таких компетенцій, як мовна і мовленнєва.

Питання діалогізації мовлення і створення навчальних комунікативних ситуацій досліджувало багато вчених: Н. І. Ушакова, І. М. Драб, В. Л. Скалкін та інші. Однак недостатньо дослідженим залишається питання щодо навчання професійно спрямованого діалогічного мовлення іноземних студентів інженерно-технічних спеціальностей. Вивчення зазначеного питання потрібно розпочати з визначення особливостей навчання студентів-інженерів професійного діалогу. Метою даної статті є дослідження особливостей формування навичок професійно спрямованого діалогічного мовлення у іноземних студентів та важливості набуття студентами вмінь підтримувати діалог у процесі вивчення української / російської мови.

У науковій літературі діалогічне мовлення визначається «як процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування». Діалогічне мовлення має двосторонній характер. Спілкуючись, співрозмовник виступає то

в ролі мовця, то слухача, якому необхідно реагувати на репліку партнера. Інакше кажучи, обмін репліками не може здійснюватися без взаємного розуміння, яке відбувається через аудіювання. Отже, навчання діалогічному мовленню є основою процесу формування іншомовної професійно-орієнтованої компетенції студентів та передбачає оволодіння говорінням та аудіюванням, що вимагає від учасників спілкування двосторонньої мовленнєвої активності та ініціативності.

Викладачі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, навчаючи іноземних студентів українській та російській мовам, приділяють особливу увагу формуванню комунікативних навичок, а саме діалогічному мовленню, яке є найпоширенішою формою спілкування у сфері навчально-професійної діяльності. З огляду на вимоги типових програм підготовки викладача української та російської мови як іноземної щодо формування навичок та вмінь діалогічного мовлення, основними характеристиками професійно спрямованого діалогу є ініціативність, реакційність, виразність і спрямованість мовлення, логічний взаємозв'язок і взаємозумовленість реплік діалогу, спонтанність мовлення і відповідність комунікативної поведінки у сфері, ситуації і комунікативному наміру партнера. Для більш ефективного навчання студентів технічних спеціальностей професійно спрямованого діалогічного мовлення виокремлено типи діалогів, які є найбільш функціональними у професійній діяльності майбутнього інженера і тому необхідні для оволодіння у технічному ЗВО: діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін враженнями, діалог-обговорення. Для вміння вести ефективний діалог важливо знати граматичні структури, які необхідні для формулювання думки та розуміння широкого кола діалогів у професійній сфері, значну кількість лексичних одиниць, зокрема термінологічних, що вживаються у професійному спілкуванні.

Практичний досвід роботи з іноземними студентами свідчить, що у студентів-іноземців I курсу певною мірою вже сформовано навички діалогічного мовлення. Проте в них ще не склалися навички комунікативного спілкування. Професійний діалог у іноземних студентів зазвичай зводиться до

форми питання-відповідь, репліки однотипні за своєю структурою, також не присутні лінгвістичні особливості діалогічного мовлення – еліптичність речень, наявність вигуків, вставних конструкцій. Студенти на цьому етапі недостатньо вміють підтримувати діалог, не володіють формулами мовленнєвого етикету, також великих труднощів зазнає спілкування на професійні теми.

На I та II курсах у процесі навчання діалогічного мовлення іноземні студенти накопичують навчально-професійний досвід на матеріалі прочитаних або почутих текстів за фахом. Тобто, метою підготовки іноземних студентів на початковому етапі є формування професійно-мовленнєвої компетентності на такому рівні, який дозволить здійснювати професійне спілкування на етапі фахової підготовки. Вже на початку навчання української та російської мови необхідно формувати вміння діалогічного мовлення.

На III-V курсах навчання спрямовано на формування вмінь предметно-професійного спілкування, яке передбачає набуття навичок у студентів створювати власні висловлювання у межах заданих тем. На старших курсах навчання діалогічного мовлення має своєю метою розвивати вміння професійного спілкування. Іноземні студенти повинні вміти вести непередбачений діалог за професійною тематикою, використовувати в ньому аргументи, які підтверджують правильність висловлювання, вміти відстоювати свою точку зору. Майбутні інженери також повинні брати активну участь у бесіді або дискусії за професійною тематикою, спілкуватися при цьому з двома-трьома співрозмовниками. При навчанні українській та російській мовам лише утворюється база для вузькопрофесійного спілкування, але складається вона на основі формування навичок спілкування за темами, які пов'язані з майбутньою професією. Цей аспект, на наш погляд, є ключовим при професійно-орієнтованому навчанні українській та російській мовам як іноземним майбутніх інженерів, зокрема при навчанні професійно-орієнтованому діалогічному мовленню. Адже викладач-словесник формує і розвиває комунікативну компетенцію студентів з мови, а не фахову компетенцію.

Таким чином, навчання професійно спрямованого діалогічного мовлення, має свої особливості: вправи повинні відповідати таким стабільним вимогам, як

заданість ситуації, професійна спрямованість завдань, природність ситуації спілкування, вмотивованість мовленнєвої дії студента, наявність вказівок на дію з матеріалом, новизна. У системі навчання іноземних студентів професійного діалогічного мовлення необхідно також моделювати ситуації, які розвивають мовленнєві вміння, що відповідають потребам майбутніх інженерів і є також важливими для набуття навичок грамотно складати повідомлення за професійно-орієнтованою темою, використовуючи екстралінгвістичні засоби інформації (схеми, малюнки, таблиці).

Діалог – один із найбільш ефективних видів робіт зі студентами. Його можна проводити на заняттях для закріплення лексико-граматичного матеріалу або на заключному етапі роботи над певною лексичною темою. Звісно, діалог передбачає інтелектуальну готовність іноземних студентів та створює атмосферу невимушеності та пошуку. Викладач створює ситуацію спілкування, обговорення тих тем, що відповідають віку та інтересам студентів, їх рівню розвитку, набутих мовленнєвих умінь і навичок, засобів, які функціонують у діалозі. Діалог можна розглянути як ситуативно-варіативну вправу, де є можливість для багаторазового повторення мовного образу та умов, максимально наближених до реального мовного спілкування з властивими йому ознаками: емоційністю, спонтанністю, цілеспрямованістю мовного впливу. У діалозі заохочується творчий підхід. Іноземні студенти із задоволенням входять у роль, досить часто проявляючи при цьому певні авторські й творчі здібності. Деякі з них збагачують тему, додають елементи ситуації, коли двоє не погоджуються один з одним і кожен пропонує свій варіант. У результаті розігрується імпровізований міні-спектакль.

З метою виявлення потреб іноземних студентів технічних ЗВО викладачами кафедри сучасних мов Національного університету кораблебудування було проведене опитування, яке засвідчує, що вони пов'язують знання мов з одержанням престижних професій. Тому студенти виявляють великий інтерес до ведення бесід, ділових переговорів, розмов по телефону, конференцій, дискусій, імпровізованих екскурсій, виставок товарів, телемостів, ток-шоу, прес-конференцій, зустрічей із журналістами тощо.

Слід зазначити, що діалогізація процесу навчання професійно спрямованого діалогічного мовлення у ЗВО є однією з найважливіших й об'єктивних педагогічних умов формування мовної професійно-орієнтованої комунікативної компетенції іноземних студентів. Саме в діалозі існують необмежені можливості для реалізації творчого потенціалу як студентів, так і викладача. Розглянуті методичні аспекти діалогічного мовлення, комунікативні ситуації, типи діалогів, засоби та прийоми педагогічної технології з навчання іноземних студентів професійно-орієнтованого діалогічного говоріння у технічних ЗВО потребують подальшої систематизації та вдосконалення. Але цілеспрямоване їх використання на заняттях з практики мовленнєвої діяльності підтверджує, що вони дозволять підсилити професійні мотиви у навчальній діяльності студентів і зробити процес навчання іноземних студентів у ЗВО більш ефективним.

Література

1. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи. Ленвит, 2004. 248 с.

2. Драб І. М. Комплекс вправ для навчання іншомовного професійного мовлення студентів-економістів. *Іноземні мови*. 2003. Вип. 2. С. 17–23.

Fateieva V. H., Senior Instructor of the Department of Modern Languages, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), vgfateeva@gmail.com

Smuhliakova M. K., Senior Instructor of the Department of Modern Languages, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), marina124553@gmail.com

Kiselyova T. V., Instructor of the Department of Modern Languages, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), tatusyakiseleva@gmail.com

Teaching of professionally-oriented dialogue speech of international students at technical universities

The article is devoted to the problem of communicative competence formation. The Peculiarities of professionally-oriented dialogue speech formation in teaching of international students have been analyzed. The necessity of dialogical speaking skills development at each stage of the educational process has been emphasized.

Key words: *international students, dialogical speech, the formation of communicative skills, professional dialogue.*